

ISH O'RINLARINI YARATISH ORQALI KAMBAG'ALLIKNI KAMAYTIRISH STRATEGIYASI

Najimov Shuhrat

*Denov tadbirkorlik va pedagogika institute Tadbirkorlik va boshqaruv fakulteti
Buxgalteriya hisobi 11BH-25 guruhi talabalari: shuhratnajimov2808@gmail.com*

Quchqarov Behruz

behruzqochqorov04@gamil.com

Annotatsiya: *Mazkur tahliliy maqolada O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirishda yangi ish o'rinlari yaratishning strategik ahamiyati va uning yechimlari tahlil qilinadi. So'nggi yillardagi statistik ma'lumotlar asosida bandlik darajasidagi o'zgarishlar, mehnat bozori transformatsiyasi, yoshlar bandligi, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, kichik biznesning iqtisodiy o'sishdagi o'rni tahlil qilingan. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, samarali mehnat resurslarini jalb qilish, kasb-hunar ko'nikmalarini rivojlantirish hamda yuqori qo'shimcha qiymatli ishlab chiqarishlarni kengaytirish kambag'allikni qisqartirishdagi eng muhim omillardandir.*

Kalit so'zlar: *ish o'rinlari yaratish, kambag'allikni kamaytirish, bandlik siyosati, iqtisodiy o'sish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, mehnat bozori transformatsiyasi, ijtimoiy himoya, hududlar rivoji, malaka oshirish, yoshlar bandligi.*

Bugungi kunda yurtimizda kambag'allikni qisqartirish allaqachon umummilliy harakatga aylanib ulgurdi. O'tgan yillar davomida kambag'allikni qisqartirish bo'yicha to'plangan tajriba va odamlarning ehtiyojidan xulosa qilib, kambag'allikni qisqartirishni yangi bosqichga olib chiqqan holda ehtiyojmand insonlarning xohishi va imkoniyatini qo'llab-quvvatlab, hayotga, jamiyatga olib kirish zarurligi hukumatdan tortib, tuman tashkilotigacha barcha bo'g'indagi rahbarlarning kundalik ishi bo'lishi kerakligi davlat rahbari tomonidan qat'iy qoida sifatida belgilab berildi. Kambag'allikni kamaytirish har bir davlatning ijtimoiy-iqtisodiy siyosatida eng ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Chunki aholining turmush darajasi, daromadlar barqarorligi va iqtisodiy faolligi bevosita barqaror bandlik imkoniyatlari bilan bog'liqdir.

Kambag'allikning chuqurlashuvi iqtisodiy rivojlanishga to'sqinlik qiladi, ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi, aholining mehnat salohiyatidan to'liq foydalanishga monelik qiladi. Shu sababli ko'plab mamlakatlarda kambag'allikka qarshi kurashning eng samarali yo'li sifatida keng ko'lamda yangi ish o'rinlarini yaratish, bandlik siyosatini takomillashtirish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va mehnat bozorini modernizatsiya qilishga alohida e'tibor qaratiladi.

O'zbekiston iqtisodiyotida ham so'nggi yillarda ushbu yo'nalishlar bo'yicha izchil islohotlar amalga oshirilib, kambag'allik darajasini sezilarli qisqartirishga erishildi.

Mamlakatimizda barcha sohalarda bo'lgani kabi kambag'allikni qisqartirish yo'nalishida ham yaqin kelajak uchun ulkan rejalar qo'yilgan. Misol uchun, "O'zbekiston-

2030” strategiyasida respublikamiz hududida 2026-yilga qadar kambag‘allikni 2022-yilga nisbatan 2 barobarga, 2030-yilgacha esa keskin qisqartirish, kambag‘allikka tushish xavfi mavjud 4,5 million aholi daromadini oshirish, ijtimoiy sheriklik asosida 500 ming malakali mutaxassis tayyorlash, 2030-yilga qadar iqtisodiyot hajmini 2 barobar oshirish va “daromadi o‘rtachadan yuqori bo‘lgan davlatlar” qatoriga kirish, yalpi ichki mahsulot hajmini 160 milliard dollarga va aholi jon boshiga daromadlarni 4 ming dollarga yetkazish kabi nihoyatda muhim marralarga erishish maqsad qilib olindi¹. O‘zbekistonning demografik tarkibi, yoshlar ulushi 60 foizdan ortiq bo‘lgani sababli mehnat bozori yiliga kamida 600–700 ming yangi ish o‘rni² yaratishni talab qiladi. Bu esa iqtisodiyotda yangi soha, yangi korxona, yangi bandlik shakllarini joriy etishni strategik zaruriyatga aylantirdi.

Yurtimizda 2020–2024 yillar davomida iqtisodiy islohotlar keng ko‘lamda amalga oshirilib, xususiy sektorni rivojlantirish, investitsiyalarni jalb qilish, hududlarda sanoat zonalari tashkil etish va ishlab chiqarish tarmoqlarini kengaytirish orqali 2,1 milliondan ortiq yangi ish o‘rinlari yaratildi. Natijada 2021-yilda aholining 17 foizini tashkil etgan kambag‘allik darajasi 2023-yilda 11 foizga pasaydi, 2024-yilda esa ayrim hududlarda 9,5 foizgacha qisqargani kuzatildi.³ Bu ko‘rsatkichlar mehnat bozorida amalga oshirilayotgan o‘zgarishlarning amaliy samaradorligini tasdiqlaydi.

Ish o‘rinlari yaratish strategiyasi samaradorligi bir qator tizimli omillar bilan bog‘liq. Eng avvalo, mehnat bozorining transformatsiyasi davom etmoqda: yangi kasblar paydo bo‘lmoqda, xizmatlar sektori kengaymoqda, iqtisodiyotning raqamli tarmoqlari shakllanmoqda. 2024-yil yakuni bo‘yicha mehnatga layoqatli aholining 15 milliondan ziyodi ish bilan band bo‘lgani, yoshlar bandligining 59 foizga yetgani, ayollar bandligida esa 6 foizlik o‘sish⁴ kuzatilgani Yangi O‘zbekiston bandlik siyosatining muvaffaqiyatli natijalaridan biridir. Ayniqsa, rasmiy bandlik ulushining oshishi, norasmiy mehnat bozorining qisqarishi aholining ijtimoiy himoyasini mustahkamlashga yordam bermoqda.

Tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash ham bandlik siyosatining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, iqtisodiy faollikni oshirishda asosiy drayver sifatida namoyon bo‘lmoqda. Bugungi kunda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik iqtisodiyotning 55 foizdan ortig‘ini tashkil etadi, yalpi ichki mahsulotda ulushi 50 foizga yaqinlashgan. 2023-yilda respublikada 109 mingdan ortiq yangi tadbirkorlik sub’yektlari tashkil etildi, bu yiliga o‘rtacha 300 mingga yaqin yangi doimiy va mavsumiy ish o‘rinlari yaratilishiga bevosita hissa qo‘shdi. “Yoshlar daftari”, “Ayollar daftari”, “Temir daftar” kabi ijtimoiy tashabbuslar orqali 400 mingdan ortiq fuqaroga o‘z biznesini boshlash uchun grantlar, subsidiyalar va imtiyozli kreditlar ajratildi. Bu tashabbuslar natijasida 70 mingdan ziyod yangi oilaviy tadbirkorlik sub’yektlari shakllandi, 150 mingdan ortiq fuqarolar o‘z daromad manbaiga ega bo‘ldi.

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi “O‘zbekiston - 2030” strategiyasi to‘g‘risidagi PF-158-son Farmoni

² www.stat.uz O‘zbekiston Respublikasi Statistika qo‘mitasi rasmiy sayti

³ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 20-dekabrdagi Oliy Majlis va O‘zbekiston xalqiga Murojaatnomasidan.
<https://president.uz/oz/lists/view/5774>

⁴ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 20-dekabrdagi Oliy Majlis va O‘zbekiston xalqiga Murojaatnomasidan.
<https://president.uz/oz/lists/view/5774>

Malaka oshirish va qayta kasblarga o'qitish tizimi mehnat bozoridagi eng muhim islohotlardan biri bo'lib, mehnat resurslarini sifat jihatdan rivojlantirishga xizmat qilmoqda. 2022–2024 yillar davomida respublika bo'ylab 440 mingdan ziyod fuqarolar qayta kasblarga o'qitildi, yangi texnologiyalar, IT, xizmatlar sohasi, qurilish va sanoat yo'nalishlarida amaliy ko'nikmalarni egalladi. IT Park tashabbuslari asosida 120 ming yoshlar zamonaviy IT yo'nalishlarida malaka oshirib, ularning 30 ming nafari xalqaro freelans platformalarida ⁵mustaqil daromad topish imkoniga ega bo'ldi. Bu jarayon nafaqat yangi ish o'rinlari yaratadi, balki oliy maoshli sohalarga kirish imkoniyatini kengaytiradi. Sanoat korxonalarining kengayishi, infratuzilma loyihalarining ko'payishi ham ish o'rinlari sonini sezilarli oshirmoqda. 2021–2024 yillarda 300 dan ortiq yangi sanoat korxonasi, 40 ta yirik ishlab chiqarish klasteri ishga tushirildi. Energetika, transport, yo'lsozlik va qurilish kabi infratuzilma yo'nalishlarida minglab yangi ish o'rinlari yaratildi. Yirik loyihalar doirasida 50 mingdan ortiq doimiy va vaqtinchalik ish o'rinlari shakllandi. “Yashil iqtisodiyot” yo'nalishlari, xususan, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, ekologik toza texnologiyalar bo'yicha 18 mingdan ortiq yangi ish o'rinlari yaratilgani ⁶O'zbekistonda innovatsion rivojlanishning yangi bosqichga chiqqanidan dalolat beradi.

Raqamlashtirish va avtomatlashtirishning keng joriy etilishi mehnat bozori uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. 2024-yilda raqamlashtirilgan boshqaruv tizimlaridan foydalangan korxonalarda mehnat samaradorligi o'rtacha 12–15 foizga oshgani, moliyaviy xatoliklar 25 foizga kamaygani kuzatildi. Bu texnologik jarayonlar natijasida yangi kasblar — data-analitiklar, dasturchilar, IT-proyekt menejerlari, raqamli marketing mutaxassislari, avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish operatorlari — keng talab qilina boshladi. Bu esa zamonaviy iqtisodiyotning asosiy yo'nalishi sifatida yuqori qo'shimcha qiymatga ega tarmoqlarni rivojlantirishga zamin yaratmoqda.

Kadrlarni rivojlantirish, ularning malakasini oshirish, motivatsiya tizimini takomillashtirish kambag'allikni kamaytirish strategiyasining ajralmas bo'lagi hisoblanadi. Rivojlangan mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, malakali ishchi kuchi iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida samaradorlikni oshiradi, yuqori daromad manbalarini shakllantiradi va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaydi. Ishchilarning mehnat unumdorligini oshirish, ta'lim va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish, ularga rag'batlar berish orqali iqtisodiyotning umumiy samaradorligi oshadi. O'zbekistonda so'nggi yillarda korporativ boshqaruv, personalni rivojlantirish dasturlari, mehnat standartlari bo'yicha keng ko'lamli o'zgarishlar amalga oshirilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, ish o'rinlarini yaratish orqali kambag'allikni kamaytirish O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy strategiyasida markaziy o'rin egallamoqda. Yangi ish o'rinlari nafaqat kambag'allikni qisqartiradi, balki iqtisodiy o'sishni jadallashtiradi, ijtimoiy tenglikni mustahkamlaydi, aholining farovonligini oshiradi. Tadbirkorlikni

⁵ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 11-avgustdagi “Kam ta'minlangan oilalarga moddiy yordam ko'rsatish hamda kambag'allik bilan kurashish ko'lamini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PF-6277-son Farmoni

⁶ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 12-iyundagi “Kambag'allikni qisqartirishda tadbirkorlik subyektlari bilan o'zaro manfaatli hamkorlik o'rnatishga qaratilgan chora-tadbirlar to'g'risida”gi PF-93-son farmoni

qo'llab-quvvatlash, mehnat bozorini modernizatsiya qilish, raqamlashtirishni kengaytirish, malaka oshirish tizimini kuchaytirish va innovatsion iqtisodiyotga o'tish orqali O'zbekiston yaqin yillarda kambag'allik darajasini yanada pasaytirishga erisha oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi "O'zbekiston - 2030" strategiyasi to'g'risidagi PF-158-son Farmoni
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 20-dekabrdagi Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasidan. <https://president.uz/oz/lists/view/5774>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 11-avgustdagi "Kam ta'minlangan oilalarga moddiy yordam ko'rsatish hamda kambag'allik bilan kurashish ko'lamini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6277-son Farmoni
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 12-iyundagi "Kambag'allikni qisqartirishda tadbirkorlik subyektlari bilan o'zaro manfaatli hamkorlik o'rnatishga qaratilgan chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-93-son farmoni
5. Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari (2021–2024-yillar)
6. Abdullayeva Sh., "Ijtimoiy himoya va kambag'allikni kamaytirish mexanizmlari", Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
7. Jo'rayev R., "Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning iqtisodiy asoslari", Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
8. Xolmo'minov J., "Mehnat bozori iqtisodiyoti", darslik, Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.
9. Ziyodullaev, N., & Ziyodullaeva, M. (2023). FINANCIAL LITERACY, INTERRELATIONSHIP OF POPULATION INCOME AND EXPENDITURE. Science and innovation, 2(B12), 881-887.
10. Urazbekovna, T. K. (2024). ROLE OF PUBLIC POLICY IN CHANGES IN POPULATION INCOME. Новости образования: исследование в XXI веке, 2(22), 316-321.